

Az értelmezés hatalma V.

Korszakaink a régi magyar(országi) irodalomban

2019. március 20., MTA BTK ITI

Az *Értelmezés hatalma*-konferencia szervezői többek között azzal a szándékkal indították útnak a sorozatot, hogy az elméleti kérdések időnként elkerülhetetlen újragondolása mellett az módszertani támogatást nyújtson a készülő irodalomtörténeti kézikönyv szerzői és szerkesztői számára.

A szerzőségről, a médiumokról (kéziratosság és nyomtatás), valamint a kontextualitásról szóló korábbi konferenciák után célszerűvé vált, hogy az irodalomtörténeti narráció egyik alapproblémája, a korszakolás kérdése is terítékre kerüljön. Miközben korábban rendszerint egymás ellentétéként vagy egymást követő jelenségként hasonlították össze az egymással párba állított korszakokat (középkor és reneszánsz, humanizmus és reformáció, reneszánsz és barokk), nem alakult ki konszenzus arról, hogy a korszakok összességének periodizációja milyen egységes (eszmetörténeti, stílustörténeti, műfaj történeti, nyelvtörténeti, társadalomtörténeti, mentalitástörténeti, teológiatörténeti stb.) szempontok alapján lenne lehetséges, és hogy mikor és miért alkalmazzuk azokat. A korszakok összehasonlítása és a periodizáció tekintetében ugyanakkor elengedhetetlenné vált az a felismerés, miszerint a korábban egymást követő korszakokkal jellemzett szellemi folyamatok – a maguk teljességében vagy egyes elemeiben – sok tekintetben egyszerre vannak jelen egy kulturális közegben, akár egymással párhuzamban, akár interakcióban, egyszer egymással rivalizálva, máskor keveredve vagy együttműködve. Ez esetben a reneszánszra, a humanizmusra vagy éppen a barokkra nemcsak mint korszakra, hanem mint korszakoktól független kulturális tevékenységekre, stíluseszményre, illetve irodalmi és művészeti minták laza együttesére is tekintenünk kell, amelyek nem csak egy szűkebb időszakban fordulhatnak elő.

A korábban szűkebb korszakokkal definiált irodalmi stíluseszmények és konvenciók kölcsönhatása mellett tehát a *hibrid*, vagy sok esetben a korszakfogalomból fakadó elvárásokkal dacoló, *anakronisztikus* irodalmi jelenségek eseteit is érdemes tudomásul venni és tanulmányozni. Az ilyen módon vázolt relatív vagy lazább korszakértelmezés nyilvánvalóan szükségessé teszi, hogy világosan meghatározzuk, a földrajzi és társadalmi kontextustól, valamint a politikai, egyház- és kultúrtörténeti korszaktól függetlenül mi tesz egy szöveget vagy irodalmi tevékenységet humanistává, manieristává vagy éppenséggel barokká. Egy *longue durée* nézőpont, vagyis egy átfogó irodalomtörténeti narratíva megkísérlése és felvállalása azonban szükségessé teszi számos további kérdés megválaszolását: a regionális és európai mintakövetés és a belső fejlődéstörténet egymástól nem elválasztható problémáit, valamint annak az alapkérdésnek a megválaszolását, hogy tudniillik hogyan és mikor jelent meg a(z irodalmi és társadalmi) modernitás a kora újkori és újkori magyarországi irodalomban. Ebből adódóan továbbra sem lehet eltekinteni attól a kérdéstől, hogy egyes irodalomtörténeti korszakok lényegi sajátosságait mennyire kereshetjük a szűken értelmezett irodalmi tevékenységeken vagy az „irodalom” szövegvilágán belül, vagyis mennyiben lehetséges a tisztán vagy főként *irodalmi* fókuszú és súlypontú, illetve korszakolású irodalomtörténet megírása.

A fenti elméleti előfeltevések fényében előadóinktól 20 perces előadásokat várunk általánosabb elméleti jellegű témákban, amelyek a régi magyarországi irodalom korszakainak értelmezési módjaira, a korszakolás kihívásaira és ezzel összefüggésben az irodalomtörténeti „nagyelbeszélés” lehetőségeire reflektálnak. Minden előadót arra bátorítunk, hogy tegye vizsgálat tárgyává a saját, valamint a szakmai közönség kollektív irodalomtörténeti és értelmezői előfeltevéseit, valamint egyéni és közös narrációs gyakorlatait.

Előadóink figyelmét az alábbi témákra és kérdésekre hívjuk fel:

- korszakok: középkor, reneszánsz, humanizmus, reformáció, manierizmus, késő reneszánsz, kora barokk, barokk – jellegzetességek, jellemzők
- a korszakok értelmezésének historiográfiája
- humanizmus az irodalomban és reneszánsz a művészetekben? – egy vagy két jelenség?
- reneszánsz és reformáció – riválisok, munkatársak, unokatestvérek?
- reneszánsz és barokk („*rebakucs*”) mint korszak? Mennyiben egységes?
- Korszakok vagy stílusok? Tartalom vagy forma?
- „*Reneszánsz és Humanizmus*”: késő középkor vagy korai modernség?
- „*Humanizmus és Reformáció*”: diszciplína, korszak vagy szakmai csoportidentitás?
- a korszakok területei és azok összefüggései: irodalomtörténet, művészettörténet, mentalitástörténet, eszmetörténet, egyháztörténet, filozófiatörténet – van közös elem?
- korszakok, korszakhatárok és átmenetek
- kulturális-irodalmi hibriditás és anakronizmus
- asszimilált hagyomány és saját hagyomány – recepció, adaptáció
- komparatív szempontok: európai és regionális kontextusok és keretek
- kulturális párbeszéd és dialógus – korszakokon belül és korszakok között
- megkésettség, aszinkronitás, párhuzamok, „feltorlódó” kulturális kölcsönzések
- Narratíva lehetősége korszakokkal vagy azok nélkül?
- Modernitás mint a nagyelbeszélés lehetséges iránytűje?

Budapest, 2018. november 19.

Az MTA BTK ITI Reneszánsz Osztálya nevében, a szervezőbizottság elnöke,

Kecskeméti Gábor, igazgató